

УДК 336.71:330.342.15(477)

Ольга Володимирівна БАТРАК, кандидат економічних наук, доцент
*кафедра фінансів та бізнес-консалтингу,
Київський національний університет технологій та дизайну,
Київ, Україна*

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ СТАЛОГО ФІНАНСУВАННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ

Повномасштабна фаза війни росії проти України, яка триває з 2022 року, кардинально змінила умови функціонування банківської системи, висунувши нові вимоги до її фінансової стабільності, здатності підтримувати економіку та сприяти її сталому розвитку. У цих умовах перед банківською системою постає завдання не лише збереження стабільності виконання традиційних функцій, а й активної участі у фінансуванні процесів відновлення, трансформації економіки з інтеграцією екологічних, соціальних та управлінських стандартів (ESG) у бізнес-моделі банків.

Банківська система України наразі демонструє здатність витримувати виклики воєнного часу та зберігати функціональність, що є важливим підґрунтям для післявоєнної відбудови. У 2022-2023 рр. банки, попри шок від початку повномасштабної війни, забезпечили безперебійність базових послуг та зберегли довіру вкладників [1].

У 2024 році банки продемонстрували високу адаптивність, підвищили свою роль у підтримці економіки й заклали основи для активної участі у післявоєнній відбудові України. Банки активно нарощували обсяги кредитування у корпоративному сегменті, фінансуючи стратегічні галузі економіки, такі як сільське господарство та промисловість. Меморандум про пільгове кредитування енергетики стимулював розвиток відновлювальних проєктів. Стратегічне значення для відновлення економіки України мала реалізація Стратегії розвитку кредитування, спрямованої на усунення бар'єрів доступу до фінансування та підвищення фінансової інклюзії, зокрема на «територіях стійкості» [2].

Важливим кроком у реалізації стратегії сталого розвитку економіки України є розпочата НБУ інтеграція ESG-принципів у банківську діяльність. У 2021 році регулятор вперше запровадив Політику щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року (далі – Політика), розроблену спільно з Міжнародною фінансовою корпорацією [3]. Цей документ визначив сталий розвиток як «... тривале економічне процвітання, менш залежне від використання обмежених ресурсів та експлуатації природного середовища, більш соціально інклюзивне та таке, що включає екологічний, соціальний, економічний та управлінський аспекти, які тісно взаємопов'язані» [4]. Відповідно до Політики, НБУ зосередився на трьох головних напрямках: підвищенні стандартів корпоративного управління банків з урахуванням ESG-факторів, запровадженні вимог з екологічного та соціального ризик-менеджменту, оцінюванні та відборі проєктів для фінансування з урахуванням їх ролі для сталого розвитку, а також встановленні стандартів ESG-звітності для фінансових установ [4].

У 2024 році НБУ ініційовано перегляд положень Політики у зв'язку з необхідністю її актуалізації відповідно до змінених умов діяльності фінансового сектору, викликаних повномасштабною війною та новими європейськими стандартами сталого розвитку. Зокрема, акцент зроблено на адаптації підходів до управління ESG-ризиками з урахуванням умов

воєнного часу, інтеграції екологічних вимог у реформи ключових секторів економіки в межах Ukraine Facility, а також орієнтації на зелене та інклюзивне відновлення. Роль банківської системи в процесах сталого переходу визначено як ключову, що вимагає підвищення якості корпоративного управління, запровадження ESG-політик у банківській практиці та сприяння розвитку сталого фінансування через стимулювання відповідальних фінансових продуктів [5].

Наразі потенціал банківської системи України в стимулюванні сталого розвитку економіки знижується через вплив ряду факторів. Ключовим фактором лишається війна, що хоч і не створює негайних загроз, спричиняє зростання операційних витрат та стримує розвиток напрямів діяльності з високим рівнем ризику через консервативні стратегії банків, спрямовані на забезпечення життєздатності та резильєнтності. По-друге, існує дефіцит спеціалізованих продуктів, спрямованих на фінансування «зеленої» енергетики, відбудови інфраструктури та підтримки малого та середнього бізнесу. По-третє, у банках недостатньо розвинуті підходи до оцінювання та управління ESG-ризиками, що є невіддільним компонентом концепції сталого фінансування. По-четверте, потреба відповідати міжнародним стандартам сталого розвитку, зокрема Європейській таксономії сталого фінансування, вимагає від українських банків суттєвого оновлення внутрішніх політик, процедур управління ризиками та практик розкриття нефінансової інформації.

Важливо зазначити, що орієнтація банків України на ESG-принципи здатна підвищити довіру інвесторів та донорів. Багато міжнародних фінансових інституцій, зокрема Європейський банк реконструкції та розвитку, Міжнародна фінансова корпорація та інші, інтегрують вимоги щодо екологічної та соціальної стійкості у свої програми фінансування. Це означає, що українські банки, які впроваджують стандарти ESG, матимуть кращі можливості залучати дешеві ресурси від міжнародних партнерів для фінансування відбудови.

Побудова систем управління на засадах ESG-принципів вже стала пріоритетною для тих банків України, які беруть участь у державних програмах підтримки бізнесу. З грудня 2024 року наявність таких систем є обов'язковою умовою участі в агрокредитуванні за програмою «Доступні кредити 5-7-9%». Водночас навіть банкам, які не беруть участі в державних програмах, слід якомога швидше впроваджувати політики ESG-менеджменту для збереження конкурентних переваг [2].

Зважаючи на нові виклики та можливості, що постали перед банківською системою України в умовах війни та подальшого відновлення, стратегічними пріоритетами сталого розвитку є:

- фінансування відновлення інфраструктури: активне розширення участі банків у кредитуванні проєктів реконструкції житлового фонду, транспортної, енергетичної та соціальної інфраструктури, зокрема через залучення міжнародних фінансових ресурсів, співпрацю з державними інституціями та механізми публічно-приватного партнерства;
- розвиток «зеленого» кредитування: формування асортименту спеціалізованих кредитних продуктів для фінансування проєктів у сфері відновлюваної енергетики, енергоефективних технологій, екологічно чистого виробництва. Важливо, щоб банки підтримували перехід економіки України на засадах сталого розвитку відповідно до Цілей сталого розвитку ООН (SDGs), зокрема Цілей 7 (Доступна та чиста енергія), 9 (Індустріалізація, інновації та інфраструктура), 11 (Сталий розвиток міст) та 13 (Боротьба зі зміною клімату) [6];

- розширення спектра фінансових інструментів сталого розвитку: розвиток ринку зелених облігацій, які «випущені для залучення коштів на фінансування проєктів, спрямованих на адаптацію до пом'якшення наслідків кліматичних змін» [6];
- створення механізмів страхування воєнних ризиків, що сприятиме стимулюванню інвестиційної активності приватного сектору у відновлюваних проєктах;
- інтеграція ESG-принципів у кредитну політику: впровадження системи оцінки ESG-ризиків при ухваленні кредитних рішень, що дозволить зменшити рівень репутаційних і регуляторних ризиків, а також відповідати вимогам міжнародних партнерів та інвесторів;
- запровадження стандартів прозорого розкриття нефінансової інформації щодо впливу банківської діяльності на економіку, суспільство та довкілля, з орієнтацією на вимоги Європейської директиви про нефінансову звітність (NFRD) та оновленої Директиви CSRD;
- інтеграція оцінки кліматичних і соціальних ризиків у загальну модель ризик-менеджменту банків, формування системи моніторингу та реагування на ризики, пов'язані зі змінами клімату, соціальною нестабільністю та регуляторними змінами у сфері сталого фінансування;
- активізація консультативної роботи банків з клієнтами щодо можливостей фінансування енергоефективних проєктів, зеленої модернізації виробництва, впровадження екологічної сертифікації;
- інтеграція принципів корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку у стратегії та операційні процеси банків.

Формування сталої моделі банківської системи України в умовах війни та повоєнного відновлення вимагає переходу до парадигми сталого фінансування. Реалізація стратегічних пріоритетів, пов'язаних з фінансуванням відбудови інфраструктури, розвитком «зелених» фінансових продуктів, інтеграцією ESG-принципів та підвищенням прозорості діяльності, дозволить банкам зміцнити власну фінансову стабільність, сприяти сталому економічному розвитку країни та інтегруватися у глобальні фінансові ринки.

Література

1. Єрмак В. О. Банківська система України у період повоєнного відновлення: виклики та шляхи розвитку. *Державне будівництво*. 2023. №2(34). С.214–223. DOI: 10.26565/1992-2337-2023-2-18.
2. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2024 року. Київ, 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H2.pdf?v=13.
3. Національний банк України. Політика Національного банку України щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. Київ, 2021. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/politika-natsionalnogo-banku-ukrayini-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku>.
4. Національний банк України. Національний банк презентував Політику щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. Київ, 2021. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-prezentuvav-politiku-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku>.
5. Національний банк України. Політика з розвитку сталого фінансування. Київ, 2024. 17 вересня. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/ESG%20strategy_public.pdf?v=13.
6. Луців Б., Дзюблюк О., Чайковський Я., Луців П., Чайковський Є. Роль зеленого банкінгу в забезпеченні цілей сталого економічного розвитку. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. № 1(54). С. 23–36. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.1.54.2024.4250>